

Nederland in die Ooste

Schoeman, Karel. 2009. **Handelsryk in die Ooste: die wêreld van die VOC, 1619-1685.** Pretoria: Protea Boekhuis. 351 p.
Prys: R300,00. ISBN: 978-1-86919-270-9.

Resensent: A. Wessels
Departement Geskiedenis,
Universiteit van die Vrystaat

Wanneer die geskiedenis van Suid-Afrika bestudeer word, is dit vanselfsprekend dat die geskiedenis in historiese konteks beoordeel moet word – in die eerste plek binne die konteks van die geskiedenis van die Afrika-kontinent, maar dan ook in die breër konteks van die wêreldgeskiedenis. Verder is dit belangrik dat die wortels van eietydse vraagstukke tot by hulle oorsprong nagespeur word – iets wat baie ver in die verlede kan terugstrek. Daar is altyd ook ’n kernvraag om weer en weer na te vors en te beantwoord, naamlik Op watter wyse het die multikulturele Suid-Afrikaanse samelewing tot stand gekom en deur die eeue heen ontwikkel, en wat is die gevolge daarvan? Daarmee saam is dit ook belangrik om te weet wat is die grondslae van ons samelewing en wat is die verband met ontwikkelings in ander wêrelddele.

In ’n tydvak waar die klem op sogenaamde “eietydse geskiedenis” val, is dit verblydend dat iemand soos Karel Schoeman voortgaan

om die grondslae van ons samelewing na te vors en aan die breër publiek bekend te stel. Dít doen hy op sy kenmerkend voortreflike wyse in *Handelsryk in die Ooste: die wêreld van die VOC, 1619-1685*, die tweede van vyf tekste in die reeks, “Kolonie aan die Kaap”, oor die vroeë blanke vestiging aan die Kaap.

Schoeman beskryf die “ontdekking” van die roete na die Ooste (hoofstuk 1), die totstandkoming en bestuur van die Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) se uitgebreide handelsnetwerk in die gebied van die Indiese Oseaan in die sewentiende eeu (hoofstukke 2, 3 en 4), en beskryf dan ’n aantal handelsposte in detail: Ceylon (die huidige Sri Lanka), Malabar aan die weskus van Indië (hoofstuk 5), meer spesifiek Galle (op die eiland Ceylon) en Kotsjin (aan die suidweskus van Indië) (hoofstuk 6). Die hoogtepunt in die VOC se bestaan (omstreeks 1685) word in hoofstuk 7 belig, en ’n afsonderlike hoofstuk word aan die beskrywing van die retoervloot gewy (hoofstuk 8). In Hoofstukke 9, 10, 11 en 12 word die “Indiese wêreld” in meer besonderhede bespreek, met die klem op Batavia (die VOC se administratiewe hoofstad in die Ooste). Die hoogs omstrede kwessie van slawehandel kry ook aandag. Wat laasgenoemde betref, word onder meer gelet op die invloed wat dit op die lewe aan die Kaap gehad het.

Vir die meeste Suid-Afrikaanse lesers – wat waarskynlik min of geen kennis van die VOC het – bied *Handelsryk in die Ooste* besonder baie insig en word die stigting van die verversingspos aan die Kaap in 1652 in konteks geplaas. Die boek verskaf ook internasionale perspektiewe deurdat die wedywering tussen die destydse groot seevarende moondhede (Engeland, Frankryk, Portugal en Nederland) beskryf word, insluitend hulle pogings om vastrapplek in verskillende oosterse gebiede te bekom en die soms bloedige stryd om monopolieë in die handel met kosbare produkte soos speserye, tekstiel en porselein te verkry. (Tot soveel as 200 000 stukke porselein is jaarliks na Nederland verskeep.) Wie suksesvol was, het skatryk geword. Daarvan getuig die swierige lewenstyl van die amptenary en handelaars met hulle kosbare en modieuse oosterse meubels en tapyte. Natuurlik het onreëlmatighede/korrupsie/oneerlikheid ook voorgekom. Dit is fassinerende leesstof, met veel stof tot nadenke.

Soos al Schoeman se ander historiese werke, getuig ook hierdie boek van goeie navorsing. In hierdie verband kan onder meer na die eindnote en bronnelys verwys word. Daar is ook ’n handige register en twee kaarte wat help om die leser geografies te oriënteer. Indien afdrukke van skilderye en ander illustrasies ingevoeg is (byvoor-

beeld van skepe en van plekke in die Ooste waarna verwys word), sou dit die waarde van die boek nog verder verhoog het.

Handelsryk in die Ooste verskaf waardevolle kultuurhistoriese agtergrond oor die VOC se uitgebreide ryk en belange (waarvan die Kaap aanvanklik slegs 'n klein onderdeel was). Die boek kan met groot vrug gelees/bestudeer word deur enigiemand wat in die vroeë geskiedenis van Suid-Afrika belangstel. Dit is egter ook bedoel vir persone wat die Suid-Afrika van vandag beter wil begryp. Eietydse geskiedenis is immers, streng gesproke, enige geskiedenis wat op watter wyse ook al lig werp op die huidige samestelling en dinamika van watter samelewing ook al. In die huidige geglobaliseerde wêreldkonteks is dit belangrik om in gedagte te hou dat die Nederlanders meer as drie eeue gelede eens 'n "globale" handelsryk gevestig en bedryf het.